

УДК 80(=161.2)“19”О.Сербенська

ОЛЕКСАНДРА СЕРБЕНСЬКА

Зеновій Терлак

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, 79000 Львів, Україна*

У статті підведено підсумок наукової діяльності відомого українського мовознавця Олександри Сербенської. Розглянуто тематику проблем, які були і є в полі зору дослідниці, зокрема з франкознавства.

Ключові слова: термінологія, культура мови, стилістика, журналістська майстерність.

Родом Олександра Сербенська з мальовничого містечка Золотий Потік, що на Тернопільщині, з яким пов'язані перші дитячі враження і згадки від спілкування з рідною землею. Згодом навчалася на філологічному факультеті та в аспірантурі Львівського педагогічного інституту, а з 1955 р. міцно пов'язала свою долю із Львівським університетом ім. І. Франка, у якому пройшла шлях від лаборанта кафедри української мови до професора. Сьогодні Олександра Сербенська добре відома не лише як висококваліфікований викладач і наставник не одного покоління студентів, а й як талановитий науковець, якому завжди болить доля рідної мови і рідної культури. В її науковому доробку – праці з проблем української термінології, культури мови, стилістики. Вона автор і співавтор багатьох словників і навчальних посібників (“Словник паронімів української мови”, “Словник труднощів української мови”, “Словник-довідник з культури української мови”, “Українська мова для початківців”, “Українська мова: практикум”, “Українська мова в засобах масової інформації: практикум”, “Екологія українського слова”, “Культура усного мовлення” та ін.), які знайшли щирий відгук у науковій громадськості і набули популярності серед студентської молоді.

Одним із давніх зацікавлень дослідниці є і франкознавча тематика. Мова і духовність у концепції І. Франка, мовна майстерність письменника, його роль у становленні і розвитку газетно-публіцистичного стилю, інтерпретація журналістської майстерності Каменяра, укладання коментарів до його літературно-критичної спадщини – ось далеко не повний перелік тих проблем, які були об'єктом наукових студій професора О. Сербенської.

Уже в ранніх своїх працях, вивчаючи становлення української юридичної термінології, дослідниця звернула увагу на художню і науково-публіцистичну спадщину І. Франка, у якій зафіксовано багато юридичних термінів, що певною мірою відображали стан тогочасного розвитку цього пласту термінологічної

лексики. “Вводячи в мовну канву своїх творів юридичну лексику, – зазначає дослідниця, – Іван Франко немало спричинився до стабілізації того чи іншого терміна, усталення його в науковій мові. Доказом цього може бути той факт, що при укладанні “Російсько-українського словника правничої мови” (1926) упорядники використали юридичну лексику, зафіксовану в повісті І. Франка “Перехресні стежки”, де багато місця відведено змалюванню правого-політичного життя Галичини кінця XIX ст.”.

Цікавими міркуваннями позначені спостереження ювілярки над Франковою концепцією мови в її зв’язку з духовним розвитком людини і всього суспільства. Вона виокремила ті аспекти, які й сьогодні залишаються для нас актуальними, коли йдеться про функції української мови як державної. Чи може вона бути повноцінною у відтворенні проблем науки і культури, як позначається на розвитку людської особистості відступництво від рідного слова, до яких наслідків призводить “мовний дуалізм” індивідуума в суспільстві, яке не забезпечує належних умов для повноцінного функціонування мови титульної нації, – це ті питання, які хвилювали самого письменника і на які знаходимо відповіді в його багатій науково-публіцистичній спадщині.

Багато місця в творчому доробку О. Сербенської займають питання журналістської майстерності І. Франка. Розцінюючи пресу як “правдиву школу вільніших думок і політичного мислення”, письменник вбачав у газетярах силу, здатну не тільки відображати суспільну атмосферу, а й спричинюватися до її витворення. Саме Франкові належить пріоритет у виробленні концепції національної преси, а його мовна практика заклала міцний фундамент для формування і розвитку газетно-публіцистичного стилю в Галичині. Заперечуючи наявну в галицькій офіційній пресі “макаронічну мову”, яку письменник іменував “важким язичієм”, “каліченою російсько-церковно-галицькою мовою”, він упевнено наближав її до східноукраїнських стандартів.

Спостереження дослідниці над проблемами мовної комунікації в аспекті практики і теоретичних засад І. Франка дозволило актуалізувати міркування митця про мовний генотип особистості, який накладає свій відбиток на характер її мовленнєвої діяльності.

Франкознавчі студії О. Сербенської – це спроба звільнитися від усталених догм, що витворилися в умовах тоталітарного режиму, це намагання зазірнути неупередженим оком у тайники мовної свідомості Каменяра, щоб збагнути секрети не тільки поетичної, а й публіцистичної та наукової його творчості.

Франкознавча тематика в науковому доробку проф. О. Сербенської

1. Юридична термінологія в мові творів Івана Франка // Тези доп. сьомої щорічної наук. сесії, присв. вивч. творч. І. Я. Франка. – Львів, 1962. – С. 38–39.

2. Вклад Івана Франка в розвиток української термінології // Тези 11-ої щорічної міжвуз. наук. конф., присв. 110-річчю з дня народж. Івана Франка / Львівський ун-т, Дрогобицький пед. ін-т. – Львів, 1966. – С. 69–70.

3. Питання трудового права у спадщині Івана Франка // Матер. міжвуз. ювіл. наук. конф., присв. 110-річчю з дня народж. та 50-річчю з дня смерті І. Я. Франка / Житомир. пед. ін-т. – Львів, 1966. – С. 112–114.
4. Іван Франко – видатний дослідник української фразеології // Українське літературознавство. – Львів, 1967. , Вип. 7. – С. 160–165.
5. Словник мови художніх творів Івана Франка: пробний зошит // Українське літературознавство. – Львів, 1976. – Вип. 26. – С. 86-89.
6. Коментарі // Франко І. Я. Збір. творів у 50-и т. – К., 1981. – Т. 29. – С. 590–594; 602–607; 625–627; 558–560.
7. Використання фразеологізмів в епістолярному мовленні Івана Франка // Іван Франко і питання мовознавства. – Вісник Львівського ун-ту. – Серія філол. – 1983. – Вип. 13. – С. 45–54.
7. Мова і духовність в інтерпретації І. Франка // Мова і духовність нації. – Тези доп. регіон. наук.-практ. конф. – Львів, 1989. – С. 10–12.
8. Журналістська творчість у концепції І. Франка // Іван Франко. Статті і матеріали. – Українське літературознавство. – Львів, 1989. – Вип. 52. – С. 75–80.
9. Роль Франка у становленні і розвитку газетно-публіцистичного стилю української мови // Іван Франко і світова культура. Матеріали Міжнародного симпозіуму ЮНЕСКО. – Кн. 2. – К., 1990. – С. 221–225.
10. Франкова концепція зв'язку мови і духовності // Зап. наукового товариства ім. Шевченка. – Львів, 1990. – С. 237–248.
11. Франкова концепція духовності // Іван Франко. Статті і матеріали. – Укр. літературознавство. – Львів, 1990. – Вип. 54. – С. 11–20.
12. Франко про догми і шаблони як соціальне зло // Іван Франко і національне відродження. – Львів, 1991. – С. 181–183.
13. Основи мовотворчості журналіста в інтерпретації Івана Франка: Текст лекцій. – Львів, 1993. – 111 с.
14. Феномен рідної мови в інтерпретації Івана Франка // Українська журналістика: історія і сучасність. – Серія журн. – Вип. 20. – Львів, 1997. – С. 3–7.
15. Політична метафора в наукових текстах Івана Франка // Іван Франко – письменник, мислитель, громадянин. Матеріали міжн. наук. конф. (Львів, 25–27 вересня 1996 р.). – Львів, 1998. – С. 646–651.
16. Взаємини національного та інтернаціонального у мовній практиці Франка-журналіста // Збірник наук. праць каф. української преси на пошану проф. М. Нечиталука з нагоди 80-річчя від дня народж. – Львів, 2001. – Вип.4.– С. 519–539.
17. Знаки – символи в концептуальній картині світу Івана Франка // Тези допов. XV щорічної наукової франківської конференції (27–29 вересня 2000 року). – Львів, 2001. – С. 25–29.
18. Мовна діяльність журналіста: методологічні засади Івана Франка / Доп. та повідомл. Всеукр. наук.-теорет. конф., Львів, 24–26 жовт. 2003 р. – Львів, 2003.– С. 33–37.
19. Мовна комунікація: практика і теоретичні засади Івана Франка // Записки наук. товариства ім. Шевченка. – Львів, 2004. – 20 с.

OLEXANDRA SERBENŠKA**Zenovij Terlak**

*Ivan Franko National University of Lviv Philology Department
Universytetska st., 1, UA-79000 Lviv, Ukraine*

The article sums up scientific activity of the famous Ukrainian linguist Olexandra Serbenška. Problem are analyzed, which are in the sight of the investigator, particularly from Franko knowledge.

Key words: terminology, culturt of the languag, stylistics стилістика, jouournalist skillfulness.

Стаття надійшла до редколегії 05.05.2004
Прийнята до друку 14.10.2004